

ըութեանը, բայց վաւերագրերն ունին պատմական նշանակութիւն և անշուշտ արժանի հրատարակութեան:

Անտիպ վաւերագրերի այս հրատարակութիւնը մեզ յիշեցնում է, թէ վերջապէս ժամանակ է, որ Ս. Եջմիածնի միաբանութիւնը ձեռնարկէ իւր Սինոդի և հայրապետական դիւանի գոնեա կարեւոր պատմական վաւերագրերը հետզհետէ լոյս ընծայելու:

Առաջին անգամը չէ, որ Հ. Բարսէնը գրական տպարէզն է հանդէս գալիս: Արնչեւ այժմ նա հրատարակել է Առաքել Գաւրիսեան պատմագրութեան երրորդ տպագրութիւնը, որ նախորդներէից լաւագոյն է: Յետոյ առաջին անգամ նա է լոյս ընծայել Զուգայեցի Խաչատուր Արեղայի «Պատմութիւն Պարսից», որ ոչ միայն Պարսից նորագոյն շրջանի, այլ և մեր նոր—Ջուղայի Հայոց պատմութեան և դպրոցի շրջանի համար անգնահատելի նիւթ է տալիս իբրեւ ժամանակակից յիշատակարան: Ապա տուել է Ա. Կրիմսկու «Մահմետական աշխարհն ու նորա Ապագան» պատմական սիրուն և սեղմ գրութեան յաջորդ թարգմանութիւնը. իսկ վերջին գրքոյնով գալիս է լրացնելու նախ և առաջ մի գործնական պահանջ, որի առթիւ հրատարակել է և պատմական անտիպ վաւերագրեր:

Ուրախալի է տեսնել, որ երիտասարդ ճեմարանական վարդապետները իւրեանց պաշտօնական պարապմունքներից դուրս ազատ ժամանակը նուիրում են գրական երկերի և հրատարակութեանց:

Ս. Կանայեան.

«Տունկերը ու անոնց հայերէն անունները». Դոկտ. Յովն. Արթինեանի, Փարիզ, 1906 թ. տպ. Տոգրամաճեան, in 8, պատկերազարդ. մաքուր տիպ, գինը 1 ֆ. 25 սն.—

Մեզանում զգալի կերպով բացակայում է մեր երկրի բոյսերի հայ անունների ժողովածուն: Տաճկահայերը պէտք է ասել այդ ճիւղին շատ աւելի յառաջ ու լայն ուշադրութիւն են դարձրել: Ալիշանը իւր «Հայբուսակ»-ով, Քաջբարունին իւր «Բառգրքով» այս գործի հաստատուն սկիզբը դրին ու ապացուցին, որ մեր լեզուն զուրկ չէ բոյսերի հայերէն անուններից, ինչպէս և մեր երկիրը ճոխ ու բեղուն բուսական արտադրութիւնից, լեռներն ու հովիտներ—

ըը գունագեղ ու քաղցրաբոյր ծաղիկների ծածկոցից:—

Գրքոյկիս հեղինակ դուկտ, Յովհ, Արթինեան գալիս է ճոխացնելու հայ բուսաբանների սեղմ ընտանիքը, այն առաւելութեամբ միայն, որ նա տալով ընթերցողին բոյսի հայերէն անուան համապատասխան և եւրոպական անունը—ճգնում է որոշել ու գտնել բոյսի զուտ հայկական անունը, «հայրենական աւանդութեանց ու լեզուին պահպան մամբրու ու տատերու բերնէն քաղելով ճշտել այդ տունկերու անունները, տեսակները, յատկութիւնները» ...

Արթինեանը խոյս է տալիս նաև բոյսերի օտար անունաց բռնազբօսիկ թարգմանութիւններից կամ այն ընդհանուր ձևից, որ յաճախ կգտնէք մեր բառգրքերի մէջ որոշ բոյսի անուան դիմաց գրած՝ «տունկ ինչ», «բոյս ինչ» և կամ Ամերգովլաթին ու Իբն Բէյթարին դիմելուց, քանի որ մեզանում առհասարակ բոյսերի, տունկերի և ծառերի հայերէն անունները գիտցողներ հազուադիւրս են: Այս ուղղութեամբ Արթինեանը ճշտում է շատ սխալ թարգմանութիւններ, օր. կոլզա (colza) բոյսի դէմ Քանունին, Լուսինեան, Տէմիրճիպաշեան գնում են հայերէն կաննրակ, այն ինչ Արթինեանը փաստօրէն ապացուցում է, որ կաննրաքը կոլզան չէ, այլ ֆրանսերէն carthame-նէ: Նոյնպէս ու հայերէն երեքնուկ ու առոյս խոտաբոյսերի անուանց դէմ Ալիշանը (Հայբուսակ) գնում է trèfle, այն ինչ առոյտը luzerne (médicago stiva)-նէ. և այս ստուգաբանական համեմատութիւնը Արթինեանը անում է բոյսերի ոչ լոկ անուամբ, այլ տեսակների, աւելի մանազննին նկարագրութեամբ, նիւթն առնելով ժողովրդի բերնից ու ժողովրդի ծոցից: Այդպիսով ձեր ականջին հնչում են տունկերի մի շարք հայ ժողովրդական հնչիւն անուններ—կաննրակ (Carthamus tinctorius Z.), երեքնուկ (trifolium rubens Z.), կորնգան (Onobrychis sativa Z.), սպանդ (Ruta graveobens Z.), մկնալոն (Cratagus oyacantha Z.) ամանկոսրուկ (Adonis), պսկումեք (papayer rocas Z.), կովու ճակսիկ (Capsella bursa-pastoris Z.), սոխուկ (Allium schoe

noprasum Z.), սօսի (Platanus Orientalis Z.), պապկերլոր (Mnscari Comosum Mill), քանի ծաղիկ, դիփնակ (Delphinium cosolida), խինձ (Fragopogon pratensis Z.), բուբու (Faraxacum officinale Z.), կաթնուկ (Eephorbia aorientalis Z.), սուեղ (falcaria Rivini)։ Արթինեանը խոստանում է շարունակել իւր այս՝ ժողովրդական աղբիւրի մի շիթը կազմող աշխատութիւնը և դիմումն է անում կարող անձանց օգնել իրեն՝ հաւաքելով բոյսերի ժողովրդական անուններն ու սոցա բուսաբանական, բժշկական և առտնին բացատրութիւնները։

Միանգամայն պէտք է խրախուսել պ. Արթինեանի այս օգտաւէտ ձեռնարկութիւնը։

Ա. Մ.

Վահէ.— Անգատուածները «Յառաջի գրադարան, Թիֆլիզ, 1907, դինն է 10 կոպէկ, Վերջին ժամանակները Դաշնակցութեան մէջ տեղի ունեցող պառակտումները առիթ է տուել պ. Վահէին իր այդ բրօշուրով իբր թէ քննադատել այդ պառակտողներին՝ «անջատուածներին»։ Փոխանակ ընդունելու և ճանաչելու այն պատմական—հասարական փաստը, թէ Դաշնակցութեան մէջ ներկայումս կատարւում է մի դիֆերենցիացիա՝ դաշնակցականների «բիւրեղացում», որը հետեւանք է նրա յայտնի «հետեօրժէն» բաղադրութեանը, նա՝ պ. Վահէն, շատ միամիտ ենթադրելով իր ընթերցողներին, սկսում է հին դարմանը քամուն տալ։ Նոյն շաբլոնային տրամաբանութիւնը, արդէն վաղուց ծամծմուած նոյն առարկութիւնները գալիս են ջրալի կերպով ապացուցանելու Դաշնակցութեան սոցիալիզմը (?!), ներբողելու Դաշնակցութեան յեղափոխական հմայքը։ Ծանօթ փրաղներ, ծանօթ մտքեր . . . :

Ա. Խ.